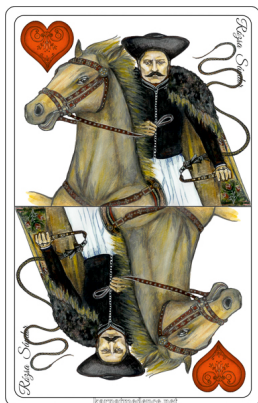

Betyárok a magyar kártyán 1.

„Mikor Rózsa Sándor felült a lovára, aranyos bő gatyája lobogott utána...”

Rózsa Sándor

Rózsa Sándor, a betyárkirály a Szeged környéki tanyavilágban született 1813-ban. A szájhagyomány szerint viharban született, s olyan erős volt, hogy kirúgta magát a pólyából és tízéves korára már bármilyen erős emberrel birokra kelt (Veszekáné 1981:9-13). Bojtárkodással kezdte az életét, de már igen fiatalon a szegedi börtönbe került, másfél évre és negyedévenkénti 25 botütésre ítélték tehénlopásért, melyet ő sosem ismert el. Tíz hónap raboskodás után megszökött, így tisztességes munkát nem kaphatott, futóbetyárrá vált, a pusztá lett a szállása, leggyakrabban a Veszeka család tanyáján lelt menedéket. Megölte az utána nyomozó makói csendbiztost, tanyákat rabolt ki, bandájával szarvasmarhákat és lovakat hajtott el, összesen hatvan bűnesete vált ismertté. 1845-ben kegyelmi kérvényt nyújtott be a királynak, de elutasították és folytatták az állandó hajszát ellene. 1848-ban Rózsa Sándor felajánlotta szolgálatait Kossuthnak, aki a megyei nemesekkel és városi hivatalnokkal megtanácskozván a dolgot, aláírta kérvényét.

„Ötödik Ferdinánd magyar király nevében én, Kossuth Lajos, az ország teljhatalmú népfelkelési biztosa és az ország Honvédelmi Bizottmányainak tagja, ezen Bizottmány nevében is adom tudtára mindenkinek, kik jelen leveletem most és jövőendőben olvasandják: Miképpen Rózsa Sándor, ki a törvénytől és erkölcsiségtől elvetendő ezen vidéket sok esztendő óta rablásaival megnyugtalanította, Isten irgalmától fogva magához térvén, s bűneit töredelmesen megbánván, hozzám azon alázatos kéressel folyamodott, hogy ha eddigi életmódjáért, valamint igaz bűnbánata szerint az Istentől bocsánatot remél, úgy a földi igazságtól is bocsánatot kaphatna, nemcsak elhagyná előbbi életmódját, s a törvényhez és erkölcsiséghez állhatatosan visszatérne, hanem egyszersmind a haza jelen veszélyében az országnak fegyveres ellenségei

ellen hű és bátor szolgálatát, mint jó polgárhoz illik, úgy maga személyében felajánlaná, mint a pusztai pásztornépből 150 fegyveres lovast saját költségükön táborba szállani és az ország hadvezéreinek rendelkezése szerint a haza ellenségei ellen a véggyőzelemig híven és becsületesen szolgálni reábírná. Az elárult haza védelmére egyenként és összesen fegyvert fogjon, annak okáért nevezett Rózsa Sándornak, az örökkévaló Isten és az országnak Honvédelmi Bizottmánya nevében, ezennel a jelen levélem előtt folytatott bűnös életéért a földi igazság részéről is bocsánatot adok és rendelek, oly föltétel alatt mindazáltal, hogy a törvényhez és erkölcsiséghez állhatatosan megtérjen, és fogadása szerint 150 fegyveres lovassal magát a seregvezér rendelkezése alá adja, és bocsássa ki őket rögtön Csepel szigetén, onnan pedig a Dunán átszállítani és a Hunyadi-csapat parancsnokának vezérlete alá utasítani köteleztetik. Így hozván magával a töredelmes bűnbánó iránti keresztény szeretet és a vidéki nép nyugalmanak biztosítása. Jelen bűnbocsátó levelemet a fent kitett kötelesség teljesítésének feltétele mellett az országnak minden hatósága, bírói és ítélőszékei erősnek és érvényesnek elfogadni köteleztetvén. Ha ellenben nevezett Rózsa Sándor az ördög sugallatának engedve, bűnös életével fel nem hagyna és a közbátorságot tovább is háborítani merészelné, ezen esetre bűnbocsátó levelemet minden bíróság megsemmisültnek tekintendi, sőt újabb bűneiért egész súlya szerint büntetendi – a közigazgatás így kívánja.
Hódmezővásárhely, 1848. október 3." (Szenti Zöldi 1999: 48–49)

Rózsa Sándort és 150 fős szabadcsapatát a Bánságba irányították, ahol feladatuk egyrészt felderítő tevékenységre, másrészt az ellenség állatállományának megtizedelésére terjedt ki. Első bevetésükre a temesőri ütközetben, november 9-én került sor, ahol oly vitézül helyt álltak, hogy maga Damjanich János is elismerőleg szólt teljesítményükről: *„Rózsa Sándor csapatjának vivása látásakor akaratlanul is a sivatag gyermekei ötlenek előnkbe. Majd hegyen és ismét völgyben a legnagyobb gyorsasággal látja őket az ember száguldó paripájukon az ellenséget üzni, majd pedig ravasz vigyázattal a zsákmányos marhát hajtani; s ha az ellenségtől észrevéttetnek, zsákmányaikat elhagyva, azt azonnal üzőbe veszik, aztán megint zsákmányaikhoz térnek vissza. Karikásaikkal nagyszerűen tudnak bánni; kiverik vele az ellenséges lovas szemét, nagy hurkokat dobnak a nyakába, s úgy rántják le a nyeregből”* (Szentesi Zöldi 1999: 60).

Az újságok és ponyvák dicshimnuszokat zengtek róluk, Rózsa Sándor hőstetteit magasztalták, ugyanakkor a betyárok kegyetlenkedéseiről is beszélni kezdtek, de az erre irányuló katonai vizsgálat felmentette őket e vádak alól. A fegyelmet nehezen viselő betyársereg azonban a kormány Debrecenbe költözése után feloszlott, Rózsa Sándor pedig hazatért, feleségül vette Bodó Katalint, s tanyáján letelepedve csikósként élt mindaddig, míg az amnesztialevelét semmisnek tekintve a Haynau rémuralom idején újra üldözni nem kezdték. Több nyelven íródott körzőlevelének személyleírása szerint Rózsa Sándor ekkor *„mintegy 40-42 éves, közép, inkább kistermetű, erős és zömök, sötéthajú és komor tekintetű. Bajuszt és barkót visel.”*

Hajtóvadászat indult ellene, tízezer pengő vérdíjat tűztek ki a fejére. S bár valóságos kis hadsereget szerveztek elfogására, egy komája árulása juttatta újra börtönbe. Életfogytiglani

büntetést kapott, több helyen is raboskodott, míg 1868-ban amnesztiával kiszabadult. Hiába próbálkozott újra a becsületes élettel, munkát nem kapva ismét a betyáréletre kényszerült. Összeszedve régi bandáját, postakocsikat és vonatokat raboltak ki. 1869-ben Ráday királyi biztos emberei csellel elfogták, első fokon halálra ítélték, amit két évvel később életfogytiglani börtönbüntetésre változtattak. Rózsa Sándor 65 esztendő korában szamosújvári börtönben halt meg gümőkórban azaz tuberkulózisban (Küllös 1988: 144—161; Vécsey 2009: 120—154).

Rózsa Sándor alakját és cselekedeteit számos népdal és monda őrzi, de már életében legendás alakká vált, amit az 1848-as forradalomban való részvétele csak tovább erősített. Többször is megpróbálkozott a becsületes élettel, de a körülmények ezt sohasem tették lehetővé. Bár legalább harminc ember vére tapadt a kezéhez, Móra Ferenc is azt írta róla, hogy emberebbnek mutatkozott, mint a kor más haramiái. (Küllös 1988:160) Egybecseng ezzel Bobalich Péter csendőrtiszt jellemzése is, aki 1853-ban titkos tárgyalásokat folytatott Rózsa Sándorral: *„Rózsa Sándor egészen különös egyéniségének jellemzésére felhozom azt az igazán említésreméltó körülményt ,hogy ezt az elátkozott embert, akitől az egész környék retteg, még senki sem hallotta káromkodni. Sőt, azt sem tűri meg, hogy mások az ő jelenlétében káromkodjanak. Környezetétől megköveteli, hogy minden pénteken böjtöljenek. Ezen a napon a dohányzást sem engedi meg. Ajándék nélkül sohasem távozott szegény ember sem tőle, sem a feleségétől. Utolsó falat kenyérüket is megosztják a szegényekkel. Reggel mindaddig nem fog hozzá semmihez, nem eszik, nem iszik, amíg nem mosakodott, és nem imádkozott. Mindennap imádkozik”* (Szentesi Zöldi 1999: 92).

Irodalom:

KÜLLÖS Imola

1988 *Betyárok könyve*. Budapest, Mezőgazdasági Kiadó.

SZENTESI ZÖLDI László

1999 *Rózsa Sándor. Legenda és valóság*. Somorja, Méry Ratio Kiadó.

VESZELKÁNÉ GÉMES Eszter

1981 *Történetek Rózsa Sándorról.* Budapest, RTV-Minerva.

VÉCSEY Aurél

2009 *Betyárvilág Magyarországon.* Kecskemét, Vagabund Kiadó.